

- Özgün Burak Kaymakçı, *Bilim felsefesi ışığında iktisat metodolojisi*, İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2013, 253 s. Değerlendiren: Birol Başkan*

Danimarkalı yazar Hans Christian Andersen'in Çirkin Ördek Yavrusu isimli meşhur bir hikâyesi vardır. Hikâye çirkin bir ördek yavrusunun güzel bir kuğuya dönüşmesinin serüvenini anlatır. İçerdiği ahlaki dersler bir tarafa hikâye aslında kimliklerin kurgusal olduğunu da anlatır bize. İçinde bulunulan duruma göre de herhangi bir kimlik kişinin trajedisinin kaynağı da olabilir, mutluluğunun da.

Özgün Burak Kaymakçı'nın Bilim Felsefesi Işığında İktisat Metodolojisi isimli çalışması bana bu hikâyeyi hatırlattı. İktisat biliminin hikâyesi benzer olsa da daha trajik. Bir kuğu olarak başlanan hayat çirkin bir ördek olarak devam ediyor. Ne demek istediğimi Kaymakçı'nın kitabından öğrendiklerimle açıklayayım.

Modern bilimler oldukça iddialı bir amaçla yola çıkmıştır. İnsanoğlunun, en geniş anlamı ile, yaşadığı çevreyi keşfetmek, açıklamak ve şekillendirmek. Söz konusu çevre tabiatları son derece farklı iki alt çevrenin oluşturduğu bir bütün olarak düşünülebilir. İlki insanoğlunun içinde yaşadığı ve hazır bulduğu materyal çevre, diğeri ise insanoğlunun kendi eliyle kurduğu çevre. Bugün geldiğimiz noktada tabii bilimler ile sosyal ve insani bilimler arasındaki ayrım bu iki alt çevre arasındaki farka işaret eder.

İster birincisi isterse ikincisi olsun çevreyi keşfetmeye ve açıklamaya yönelik herhangi bir girişimin karşı karşıya kalacağı en temel sorun metot sorunudur. Diğer bir deyişle, eldeki çevre nasıl çalışılmalı sorunu. Kaymakçı kitabında birbiri ile bağlantılı iki tartışmanın izini sürmektedir. İlki fiziki bilimlerde metot sorunu, ikincisi sosyal ve insani bilimlerin bir alt dalı olan iktisat bilimindeki metot sorunu tartışmasıdır.

Aslında her şey farklı mecralarda başlamaktadır. Fiziki bilimler tasvir etme ve açıklama dürtüsü ile başlarken iktisat bilimi daha çok iktisadi davranışların nasıl olması gerektiği ile ilgilenmektedir. Bu perspektif ile bakıldığında Adam Smith'in aynı zamanda bir ahlak felsefecisi olması şaşırtıcı gelmez. Veya Karl Marks'ın dünyayı sadece anlamaya değil aynı zamanda değiştirmeye çalışan bir filozof olmak istemesi de. Alman Tarihçi Okulu'nun Alman Milliyetçiliği ile teması da anlaşılır gelmektedir insana.

Benzetmemizle ifade edersek iktisat bilimi bir kuğu olarak doğmaktadır. Hem de kuğular arasında bir kuğu olarak. Takip eden yüz küsur yıllık süre iktisat biliminin fiziki bilimlere yaklaşma ve onlar gibi olma çabasının hikâyesidir. Diğer bir deyişle, kuğumuzun ördekleşmesinin hikâyesi... Bu değişimin hikâyesini yazar ikinci ve üçüncü bölümlerde anlatıyor. sürüyor. İlkinde iktisatta farklı isimler üzerinden metot tartışmaları özetlenir-

* Assist. Prof., Georgetown University, Edmund A. Walsh School of Foreign Service in Qatar.

ken diğ erinde iktisatta varsayımların ampirik gerç ekliğı üzerine sü regiden tartış ma ele alınmaktadır.

Neticede iktisat bilimi bir anlamda muradına ermekte ve sosyal ve insani bilimler arasında fiziki bilimlere en ç ok yaklaşılabilen bilim olmayı baş arabilmektedir. İ ktisat biliminin hikâyesini trajik yapan da budur zaten. Kaymakçı'nın birinci bölümünden takip edebildiğimiz kadarıyla fiziki bilimler de aynı süreçte değı şmektedir. Yani, fiziki bilimler insanoğ lunun yaşadığı materyal ç evrenin kompleks yapısı karş ısında daha mütevazı bir tavra bürünmektedir. Bu yeni mütevazı tavır, kitabın ilk bölümünün son tartışması olan Paul Feyerabend'in metodolojik anarş izmi olarak karş ımıza çı kmaktadır.

Benzer değı şim hemen hemen bütün sosyal ve insani bilimlerde yaşanmıştır. 20. yüzyılın ortalarının fiziki bilimselleş me furyası 1970'lere gelindiğinde eski popülaritesini kaybetmiştir. Deneysel ç alış malar devam etse de bugün gelinen noktada sosyal ve insani bilimler varsayımlar ve kullanılan metotlar itibarıyla ç ok daha renkli bir yapıdadır.

Gerek fiziki gerekse sosyal ve insani bilimlerde yaşanan bu değı şimin bir benzeri iktisat biliminde görö lmemektedir. Diğ er bir deyiş le iktisat hariç bütün bilimler postmodern döneme ç oktan geç miş ken iktisat bilimi hâlen daha modernde sıkış ıp kalmıştır. Bunun en belirgin göstergesi belki de iktisadın hemen hemen her alanında kutsal metinlerin üretilebilecek hâle gelmiş olması ve iktisat biliminin artık iktisatç ıdan iktisatç ıya değı şmeyen temel derslerinin ortaya çıkmasıdır. Neticede, iktisat bilimi entelektüel bir aktivite olmaktan çı kmış , iktisatç ıların matematik bilgilerini -ki söz konusu matematik artık ç oktan geliş imini durdurmuştur- ve teknik becerilerini gösterdikleri bir ş ova dönüş müştür.

Bu durum iktisat biliminin trajedisine yeni bir boyut katmaktadır. Disiplinler arası ç alış maların hızla arttığı ve bölümler arasındaki bariyerlerin hızla yok olduğı bir dönemde, iktisat bilimi gittikçe daha da yalnızlığ a ve belki de en önemlisi 'alakasız' bir konuma sürüklenmektedir.

Türkiye'de icra edildiğı hâli ile iktisat bilimi söz konusu trajedinin aynı derecede mağ duru değı ldir. Neoliberal iktisat düş ünçesi ve pratiğı Türkiye'de bir Amerika Birleş ik Devletleri'nde olduğı kadar hâkim değı ldir. İ ktisat bölümlerinde hâlen Marksist, İslamcı ve Webergil iktisat gelenekleri varlıklarını sürdürmektedir. Türkiye'de iktisat biliminin hedefi söz konusu renkliliğı ve çeş itliliğı korumak ve daha da palazlandırmak olmalıdır.

Özgün Burak Kaymakçı'nın kitabı bu yönde önemli bir katkıdır. Sadece iktisatç ılar değı l bütün sosyal ve insani bilimlerle uğ raş anlar Kaymakçı'nın kitabından istifade edecektir. Zira 'metot' üzerinde ç ok daha fazla düşünmemiz gereken bir konudur ve Kaymakçı'nın kitabı bu konuya önemli bir ış ık tutmaktadır.

Öte yandan bu ış ık daha parlak olabilirdi. Kitabın içeriğı ne yönelik eksiklikleri iktisat düş ünçesi tarihçilerine bırakıyorum. Benim gördüğ üm en ciddi sorun gerek bilim felse-

fesi bölümünde gerekse iktisat metodolojisinin tartışıldığı bölümde Avrupamerkezlilik. Kaymakçı'nın anlatımında bilim ve iktisat Avrupa'da başlıyor. Böylece Batı dışı kaynaklar göz ardı ediliyor. Kaymakçı bu anlamda belki mazur görülebilir zira Avrupamerkezlilik hemen hemen bütün sosyal ve insani bilimlerde vardır. Kaymakçı'nın gelecek akademik çalışmalarında bunu aşmaya çabalayacağını ümit ediyorum.

Diğer bir sorun ise yazarın okuyucuyu çok fazla bilgili varsaymasıdır. Kitabı tam olarak anlamak için elde bir iktisat ansiklopedisi ile okumak gerekmektedir. Kaymakçı birçok iktisadi ve felsefi terimi ve ismi son derece özgürce kullanmaktadır. Fakat okuyucunun söz konusu terimlere ve isimlere aşina olup olmadığı ile ilgilenmemektedir. Bu yüzden kitap iktisatçılardan da olmak üzere birçok okuyucu için anlaşılabilir değildir. Öyle ki eski medrese geleneğini takiben Kaymakçı kendi kitabına bir de şerh yazmalıdır. Bu satırların yazarı da öyle bir şerhten en başta istifade edecekler arasında olacaktır.

Yazar'ın üslubu da okuyucu için bir başka meydan okumadır. Türkçeye bu kadar hâkim bir yazar, -elinizdeki kitap edebî bir eser olarak da muamele görebilir- metin boyunca serpiştirdiği birçok yabancı kavrama karşılık gelecek Türkçe kelimeleri pekala bulabilirdi. Mesela iki önemli kavram, apriorizm ve aposteriorizm, metnin hiçbir yerinde Türkçe karşılıkları ile yer almamaktadır. Bu iki kavramın ne anlama geldiğiancak kitabın üçüncü bölümündeki geniş tartışma okunduğunda tam olarak anlaşılabilir. Yabancı kelimelerin kullanımında ve Türkçeleştirilmesinde Kaymakçı daha dikkatli olabilirdi. Mesela, 'kozmos' kelimesi yerine Türkçe bir kelime, Avusturyenler kelimesi yerine Avusturyalılar daha doğru bir çeviri olurdu.

Öte yandan, unutmamak gerek, Özgün Burak Kaymakçı üzerinde kalem oynatmaya çok kişinin cesaret edemediği, Türkiye'de sosyal ve insani bilimler çalışmalarının genellikle göz ardı ettiği bir alan olan metodoloji alanında eserini üretmektedir. Türkiye'de sosyal ve insani bilimler çalışmalarının genellikle göz ardı ettiği bir alan olan metodoloji alanında... Kaymakçı'nın kitabının güncel gelişmelerle boğuşan akademik-entelektüel dikkatimizi bu çok önemli konuya çekip çekmeyeceğini bilemiyorum. Ama daha uzun yıllar boyunca bir başvuru kitabı olarak kalacağına eminim. Kaymakçı, mutlaka konu üzerine çalışmalarını devam ettirmeli ve gittikçe sığlaşan akademik-entelektüel hayatımıza derinlikler katmaya devam etmelidir.